

Sluttrapport for dokumentasjons- og opplæringsprosjekt nr. 27520125

Fagdag med tema glassliping

Dokumentator: Inger Smedsrud

NORSK
HÅNDVERKSINSTITUTT
2

Fagdag glassliping

Prosjekt nr.: 27520125

Prosjektbeskrivelse:

Glassliping har nylig blitt godkjent som eget lærefag, men det er få personer som behersker sliping av glass her i landet. En del glassblåsere har hatt glassliping som en del av utdanningen sin og bruker denne kunnskapen spesielt til kunstproduksjon. Historisk ble sliping av glass brukt for å få glasset til å bryte lyset og glitre som edelstener. Det ble slipt mønstre og fasetter på bl.a. lysekroner, fat og glass. Krystallglass har vært den vanlige glasstypen glasslipere har bearbeidet.

Fagdagen bunnet i et ønske om å sette litt søkelys på tradisjonell glassliping, men med blick for bruk i nye sammenhenger. Målet er at utøvere med interesse for glassliping kan bli litt bedre kjent med hverandre og kanskje kunne få til noe samarbeid i framtida. I dag blir en mengde ulike produkter fremstilt industrielt ved hjelp av automatiserte presisjonsverktøy/-maskiner som CNC, roboter etc. En del spesialprodukter som Hadeland Glassverks slipte lamper og noen vinglasserier, samt bestillinger på bestemte motiver på glassgjenstander og spesielle uttrykk glasskunstnere vil oppnå, krever glassliping utført av personer som behersker ulike slipeteknikker og eventuelt graving.

Det var opprinnelig påmeldt åtte deltakere på fagdagen i september, men siden vi måtte endre dato med kort varsel, samt sykdomsforfall, ble det til slutt fire glassblåsere/glasslipere som reiste til Eidskog. Glassliperfaget er nå godkjent lærefag og vi hadde planer om å snakke litt om læreplan og opplæringsmuligheter, men omvisningen ved Magnor Glassverk gikk på bekostning av dette. Det ble litt tid i verkstedet, men også her for knapp tid. Oppfølgingsdag i 2026 vil vurderes.

Prosjektperiode: 04.09.2025

Sluttrapport: 2025

Sted: Julie Skotteruds veg 21, 2230 Skotterud

Deltagere:

Tradisjonsbærer: Bjørn Magne Stude

Fagpersoner: Tanja Burkhardt, Karen Klim, Kari Mølstad og Lena Charlotte Tangen

Dokumentator: Inger Smedsrud

Prosjektleder: Inger Smedsrud

Ansvarlig Norsk håndverksinstitutt: Inger Smedsrud

Glassliping

Krystallglass har en homogen struktur og høy lysbrytning. Dette kan glasslipere utnytte til å oppnå ulike optiske egenskaper.

Produkteksempler i Studes slipeverksted

Bruksområder

Slipt krystallglass har oftest blitt brukt til dekorative og kunstneriske gjenstander, men også til tekniske (f.eks. optikk) og arkitektoniske formål. Drikkeglass, karafler, vaser og fat har blitt slipt med ulike teknikker for å fange og bryte lys, noe som gir et eksklusivt og festlig preg. Fasettslipte speil, slipte prismer i lysekroner og designobjekter med håndslipt og graverte effekter kan gi raffinerte uttrykk.

Historikk

Glassliping har vært gjort siden antikken, men materialer og teknikker har vært ulike opp gjennom tidene. I middelalderen ble Murano (Venezia) et sentrum for glasskunst, og ved hjelp av sliping og graving ble det skapt nye dekorative mønstre. Graving ble utført med metallhjul og slipemidler. På 1600—1700-tallet ble blykrystall utviklet i Böhmen. Blykrystall er svært godt egnet til å slipes, siden glasset er klarere og mykere enn blyfritt krystall. Skjærsliping og fasettsliping ble brukt for å skape eksklusive gjenstander. Graving med kobberhjul ble også mye brukt.

Glassliping som familietradisjon

Familien Stude har gjennom flere århundrer utøvd glassliping i ulike land. Bjørn Magne representerer tiende generasjon. I innledningsforedraget på fagdagen fortalte han en fasinende familiehistorie med slektning i tjeneste ved St. Petersburg Keiserlige Krystallsliperi og en senere forfar som var omreisende slipeekspert med opphold i bl.a. USA. Han viste bilder og gjenstander av slipte produkter som hans forfedre og han selv hadde utført. Etterspørselen etter så vidt eksklusive produkter som firmaet produserer har avtatt og Stude har i dag glassliping som et tillegg til en annen jobb.

Slipeteknikker, graving og polering

Skjærsliping ved hjelp av roterende slipesteiner i ulike størrelser brukes for å få skarpe kanter i krystallet. Typisk reflekterende eller lysbrytende mønstre brukt i krystallglass.

Fasettsliping innebærer å slippe flate fasetter/skrå flater i vinkler slik at lyset brytes og reflekteres (f.eks. glitrende prismer i lysekroner).

Olivensliping er ofte brukt som dekor på vinglass. Sliping er mer avrundet og ligner formen på en delt oliven. Mønstret blir mykere enn ved de forannevnte teknikkene.

Graving ble tradisjonelt utført med roterende steinskive for å lage detaljerte dekorasjoner på glass; blomster, portretter, monogrammer osv. (arbeider nedenfra og oppover). Dybden varierer for relieff eller tegneeffekt. I dag bruker de fleste glasskunstnere elektriske bor med slipestifter i ulike former.

Ulike teknikker kan kombineres for å lage spesielle designeffekter.

Polering ble det ikke mye tid til, men prinsippet med polering av krystall er flere trinn fra grovere til finere poleringshjul. For kunstglass brukes det f.eks. polerte matte og blanke flater for kontrast.

Stude hadde bl.a. sandblåsningsutstyret sitt nedpakket, så denne teknikken ble ikke tema.

Omvisning på Magnor Glassverk

Siden Stude Krystall ligger i nærheten av Magnor Glassverk, var det naturlig å besøke glasshytta. Vi var så heldige å få omvisning av hyttemester Cato Amundsen. Med interesserte deltakere med mange spørsmål tok det selvsagt lengre tid enn planlagt. Etter omvisningen dro vi tilbake til Studes verksted, slik at glassblåserne kunne prøve litt sliping i slipebenkene.

Oppfølging i 2026?

Vi hadde en flott og interessant fagdag i Eidskog hvor vi fikk innblikk i flere hundre års historie og virke innen en glassliperslekt som endte opp i Norge. Med tanke på rekruttering til faget, ville det være ønskelig å få til en samling med flest mulig glasslipere for å diskutere muligheter og begrensninger for å få lærling(er) i faget. Det kan også være ønskelig å kunne ta for seg en bestemt slipeteknikk som flere er interesserte i. Dersom Håndverksinstituttet finner en samarbeidspartner som vil være medarrangør og gå inn med midler, kunne det vært fint å invitere en internasjonal kapasitet på feltet. En viktig side ved en ny samling vil være nettverksbygging. I tillegg til de enkelte glassblåsere og glasslipere, vil det også være fint å få med representanter fra Hadeland og Magnor.